

які мають гриф секретності, і в таких випадках було б доцільно передбачити право сторони захисту відобразити такі документи, щоб у подальших стадіях кримінального судочинства використовувати їх для захисту прав підозрюваного.

Павлова Наталія Валеріївна
старший викладач кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ МАТЕРІАЛІВ ФОТО-ВІДЕОЗЙОМКИ, ЗВУКОЗАПISУ, ЩО МІСТЯТЬ ІНФОРМАЦІЮ ПРО СКОСННЯ ЗЛОЧИНУ ЧИ ПІДГОТОВКУ ДО НЬОГО

На сьогодні відеозаписи та інші носії, у тому числі електронні, відіграють значну роль у процесі доказування під час здійснення розслідування кримінального провадження.

Слід сказати, що отримати можливість доступу до зазначених матеріалів, згідно кримінального процесуального законодавства, можна у різний спосіб. Зокрема, для отримання матеріалів відеозапису та інших носіїв інформації, слідчі найчастіше звертаються до слідчого судді з клопотанням про тимчасовий доступ до речей та документів, що полягає у наданні сторони кримінального провадження особою, у володінні якої знаходяться такі речі і документи, можливість ознайомитися з ними, зробити їх копії та вилучити їх (ст. 159 КПК України).

Статтею 167 КПК України передбачено можливість тимчасово вилучити речі та документи підозрюваного або осіб, у володінні яких перебуває зазначене, щодо яких є достатні підстави вважати, що вони підшукані, виготовлені, пристосовані чи використані як засоби чи знаряддя вчинення кримінального правопорушення та (або) зберегли на собі його сліди [1].

За наявності законних підстав, слідчий може провести обшук у житлі чи іншому володінні особи з метою відшукування речей і документів, що мають значення для досудового розслідування та відомостей, які містяться у відшукуваних речах і документах і можуть бути доказами під час судового розгляду (ст. 234 КПК України).

До того ж, кримінальний процесуальний кодекс України надає право потерпілому особисто подавати докази слідчому, прокурору, слідчому судді, суду (ст. 56), а у статті 60 КПК України йдеться про право заявника подавати на підтвердження своєї заяви речі і документи. З цього виходить, що надані речові та документальні докази повинні враховуватися. При отриманні у такий спосіб відеозаписів слідчий повинен провести огляд предмета, який під час слідчих дій добровільно надає особа, яка ним володіє, та залучити як доказ [2, с. 90].

Отримати матеріали відеозапису та інших носіїв інформації можна й шляхом проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Так, відповідно до ч. 1 ст. 256 КПК протоколи щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій, аудіо або відеозаписи, фотознімки, інші результати, здобуті за допомогою застосування технічних засобів, вилучені під час їх проведення речі і документи або їх копії можуть використовуватися в доказуванні на тих самих підставах, що і результати проведення інших слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування.

Викладене свідчить, що закон надає безліч можливостей отримати матеріали звуко-відео записів. Між тим, не дивлячись на те, що питанням застосування відеозаписів в якості доказів, у науковій літературі приділялося достатньо уваги, проблема використання цих видів доказів у кримінальному провадженні дотепер є відкритою.

Справа в тому, що для аргументації позиції того чи іншого учасника провадження докази мають бути отримані із дотриманням норм кримінального-процесуального законодавства України, Цивільного кодексу України, Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», без істотного порушення прав та свобод людини, гарантованих Конституцією та іншими законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Між тим, допустимість доказів, отриманих із використанням засобів звуко-відеозапису, викликає низку суперечок і суд може не прийняти до уваги такі матеріали, виявивши, що вони здобуті із порушенням визначеної законом процедури, без згоди певних осіб, із порушенням їх прав, свобод та законних інтересів.

Водночас, статтею 307 Цивільного кодексу України припускається згода особи на знімання її на фото-, кіно- чи відеоплівку, якщо зйомки проводяться відкрито на вулиці, на

зборах, конференціях, мітингах та інших заходах публічного характеру [3]. З цього видно, що в окремих випадках згода особи на зйомку презюмується, тобто фізична особа вважається такою, що погодилась на зйомку, аж поки вона не висловить своє заперечення щодо цього. У цьому контексті досить слушною є позиція науковців, які зауважують, що у випадку здійснення відеозйомки в публічних місцях збирається інформація не стосовно конкретної особи, що свідчить про відсутність умислу збирання конфіденційної інформації про особу, та отриманий відеозапис може бути використаний в якості допустимого доказу під час розслідування кримінального провадження [4, с. 140].

Водночас, не безпідставною є така пропозиція у випадку відеозйомки об'єктів, які хоча і є публічно доступними, але їх немає серед переліку об'єктів, визначених у частині 1 статті 307 Цивільного кодексу України. Мова йдеться про відеоспостереження на прибудинкових територіях, у під'їздах та ліфтах, приміщеннях торговельних центрів, автовокзалів та аеропортів, у холах готелів та гуртожитків, фойє офісів тощо.

Законодавець виходить з того, що згода фізичної особи може виражатись як у письмовій так і в усній формі, в тому числі і шляхом конклюдентних дій, що виражають її волю не у формі усного чи письмового волевиявлення, а поведінкою, за якою можна зробити висновок про її намір. З цього вбачається доцільність надання можливості особі, яка знаходиться на одному із вказаних об'єктів, бути обізнаною про факт відеозйомки. Якщо вона своєю поведінкою не заперечуватиме проти цього, це не буде порушенням прав, свобод та законних інтересів.

У той же час, встановлення відеоспостереження у житлових кімнатах гуртожитків, готелів, в офісних кабінетах, квартирах, приватних будинках тощо, буде прямим порушенням прав осіб, які там працюють, постійно або тимчасово проживають, якщо відеоспостереження проводиться без їх згоди.

Таке відеоспостереження вважатиметься, як приховане, а матеріали відеозапису, отримані у такий спосіб, вважатимуться недопустимими. З цього приводу можна навести приклад.

Так, у засобах масової інформації активно обговорювався відеозапис, на якому відображено факт систематичного нанесення тілесних ушкоджень хлопчикові його нянею, яка здійснювала догляд за цією дитиною. Відеозапис було отримано шляхом встановлення у кімнаті квартири прихованої відеокамери, про яку жінка не була проінформована. Було відкрито кримінальне провадження, проведено розслідування, але у суді матеріали скритого відеозапису суддя відхилив, посилаючись на недопустимість доказів, отриманих у незаконний спосіб [5].

Відповідно до ст. 271 Цивільного кодексу України, зміст особистого немайнового права становить можливість фізичної особи вільно, на власний розсуд визначати свою поведінку у сфері свого приватного життя, яке охороняється законодавством від неправомірних втручань з боку інших осіб [3]. До того ж, стаття 32 Конституції України наголошує, що ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України [6].

Законодавче регулювання права на невтручання в особисте та сімейне життя узгоджується й із міжнародно-правовими актами. Так, у статті 12 Загальної декларації прав людини 1948 року встановлено, що ніхто не може зазнавати безпідставного втручання у його особисте і сімейне життя, безпідставного посягання на недоторканність його житла, таємницю його кореспонденції або на його честь і репутацію. Кожна людина має право на захист законом від такого втручання або таких посягань [7].

З цього видно, що законодавець досить категорично відноситься до втручання у приватне життя і стоїть на заваді використання у кримінальному провадженні матеріалів, отриманих прихованою відеокамерою, та ще й без згоди особи.

Проте, у деяких випадках законодавець здійснює обмеження гарантії щодо отримання згоди фізичної особи на її зйомку на фото-, кіно-, теле-, чи відеоплівку, дозволяючи здійснювати непогоджену зйомку фізичної особи, в тому числі і таємну. Так, наприклад, оперативні підрозділи для виконання завдань оперативно-розшукової діяльності при наявності підстав, передбачених ст. 6 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», мають право здійснювати спостереження за особою, річчю або місцем, а також аудіо-, відеоконтроль місця згідно з положеннями статей 269, 270 Кримінального процесуального кодексу України (п. 11 ч. 1 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність») [8].

Водночас, не можна залишати без уваги Рішення Конституційного суду України у справі за конституційним поданням Служби безпеки України щодо офіційного тлумачення положення частини 3 статті 62 Конституції України від 20.10.2011 р. № 12-рп/2011. Зокре-

ма, Суд виходячи з того, що фактичні дані про скоєння злочину чи підготовку до нього можуть бути одержані не тільки в результаті оперативно-розшукової діяльності уповноважених на це осіб, а й випадково зафіксовані фізичними особами, які здійснювали *власні (приватні) фото-, кіно-, відео-, звукозаписи, або відеореєстраторами спостереження*, розташованими як у приміщеннях, так і ззовні, вказав, що при оцінюванні на предмет допустимості як доказів у кримінальній справі фактичних даних, що містять інформацію про скоєння злочину чи підготовку до нього, **необхідно враховувати ініціативний або ситуативний (випадковий) характер дій фізичних або юридичних осіб, їх мету та цілеспрямованість при фіксуванні значущих даних.** Конституційний Суд України вирішив, що подані будь-якою фізичною або юридичною особою речі або документи (фактичні дані) не відповідають вимогам допустимості доказів, якщо вони одержані внаслідок цілеспрямованих дій із застосуванням оперативно-розшукових заходів, передбачених Законом [9].

З цього приводу можна зробити висновок, що цілеспрямовані дії особи, що полягали у відеозйомці особи, яку не було повідомлено про такий факт (за виключенням їх проведення в рамках ОРЗ), можуть розцінюватися як незаконні, а подані до суду матеріали відеозапису визнаватимуться недопустимими.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України, 2013, № 9-10, ст. 88, із змінами, внесеними згідно із Законом України від 07.10.2014 р., № 1689-VII, ВВР, 2014, № 46, ст. 2046.

2. Павлюк В. Значення матеріалів фотозйомки, звукозапису, відеозапису та інших носіїв інформації у кримінальному провадженні // Національний юридичний журнал: теорія та практика. №2. 2014.

3. Цивільний Кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). -2003. - №№ 40-44, ст. 356.

4. Соколан Т.С. Відеозапис як джерело доказів: нотатки до наукової дискусії // Адміністративне право і процес. № 3(5). 2013.

5. Відеозапис скритої камерой не являється доказательством: URL: <http://www.bramasys.com.ua/videonabludenie/o-skrytom-videonabludenii/>.

6. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р., № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

7. Загальна декларація прав людини // Права людини і професійні стандарти для юристів в документах міжнародних організацій. Амстердам К., 1996. 342 с.

8. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.92 року №21-12 // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, N 22, ст.303

9. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Служби безпеки України щодо офіційного тлумачення положення частини 3 статті 62 Конституції України від 20.10.2011 р. № 12-рп/2011 (№ 1-31/2011): URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v012p710-11>.

Пацкевич Александр Петрович
доцент кафедри криміналістики
Академії МВД Республіки Беларусь,
кандидат юридических наук, доцент

ТАКТИКА ПРОИЗВОДСТВА СЛЕДСТВЕННОГО ЭКСПЕРИМЕНТА: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ

В ряде случаев объективные проверка и оценка полученных доказательств возможны только при проведении следственного эксперимента, позволяющего органу уголовного преследования опытным путем проверить достоверность полученных в ходе следствия сведений, правильность своих гипотез и выводов, а также воспроизвести картину произошедшего события в полном объёме с учётом взаимных связей, различных деталей и особенностей.[1, с.3]

Анализ судебно-следственной практики говорит о том, что в процессе расследования уголовных дел при производстве следственного эксперимента сотрудниками органов уголовного преследования допускаются ряд ошибок, которые не позволяют в дальнейшем использовать результаты данного следственного действия в ходе судебного заседания.

В криминалистической литературе авторами выделяются те типичные ошибки, которые допускаются лицом, производящим расследование при составлении протокола следственного эксперимента.[2, с.3; 3, с.16; 4, с. 29-35; 5,с.136-138; 6,с.100-105; 7, с.53-57]

К примеру, Н.И. Гуковская к ним относит: «неправильное процессуальное оформление проделанных опытов; неполнота протокола, т.е. не указывается в какой обстановке проводился следственный эксперимент, не описывается содержание опытов, нет сведений о том, что проводилась фотосъемка, составлялись схемы и планы; нарушение последователь-